

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö hallinnon automaattisen päätöksenteon käyttöalaa ja läpinäkyvyyttä koskevista säännösluonnoksista

1. Automaattisen käsittelyn sallittu käyttöala

1.1. Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaa *oikeudellisesti*?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Kuten olen asian valmistelun aikaisemmassa vaiheessa esittänyt, ehdotettu säännös ei ole nähdäkseni riittävän selvä ja tarkkarajainen.

"Ratkaisuun vaikuttavat seikat" on muotoilultaan väljä. (esim. PeVL 78/2018 vp)

Lisäksi ehdotetussa sääntelyssä on merkittävässä määrin kyse henkilötietojen käsittelystä. Tästä huolimatta ehdotetussa säännöksessä käytettäisiin yleisen tietosuoja-asetuksen terminologiaa muussa kuin yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamassa mielessä. "Käsittelijä" on vakiintunut ilmaisu henkilötietojen suojaa koskevassa sääntelykehikossa. Henkilötietojen käsittelijä käsittelee tietoja rekisterinpitäjän lukuun rekisterinpitäjän antamien ohjeiden mukaisesti. Ehdotetussa säännöksessä käsittelijä olisi kuitenkin jotain muuta. Tämä on omiaan hämärtämään kokonais kuvaa.

1.2. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaatoiminnassanne *automatisoitavien asiaryhmien* kannalta?

Emme tee automaattisia päätöksiä tai kysymys ei ole relevantti.

Perustelut ja lisätiedot:

-

1.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Millaisia 2 momentin määritelmän mukaisia tilanteita tunnistatte toiminnassanne?

-

1.4. Tulisiko myös muun kuin 2 momentissa tarkoitetun avustavan tai valmistelevan automaation käyttöä säännellä hallinto-oikeudellisesti?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

1.5. Muut huomiot käyttöalasääntelystä:

-

2. Oikeussuojakeinot

2.1. Ehdotettu 25 a §:n muotoilu mahdollistaa myös oikaisuvaatimuksen käsittelyn automaattisesti. Miten arvioitte ehdotusta tältä osin?

Oikaisuvaatimuksen automaattista käsittelyä ei tule sallia.

Perustelut ja muutosehdotukset:

Oikaisuvaatimuksen automaattinen käsittely näyttäisi vesittävän tavoitteet, joihin oikaisuvaatimuksella pyritään.

2.2. Mitkä muut menettelyt toteuttaisivat tehokkaasti oikeussuojaa automaattisen päätöksenteon yhteydessä?

Rekisteröidyllä eli hallinnon asiakkaalla tulee olla mahdollisuus pyytää, että luonnollinen henkilö käsittelee tiedot. Ks. esim. WP251rev.01, s. 29.

2.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: mitä soveltamanne lainsäädännön oikeussuojakeinoja pidätte tässä yhteydessä tehokkaina ja miksi?

-

2.4. Muut huomiot oikeussuojakysymyksistä:

Asiassa olisi kiinnitettävä riittävästi huomiota automaattista päätöksentekoa koskeviin oikeussuojakeinoihin varsinaisesta päätöksestä erillisinä oikeussuojakeinoina. Ehdotettu sääntely näyttäisi lähtevän siitä, että oikeussuojakeinot kattavat automaattisessa päätöksentekomenettelyssä syntyneen päätöksen, mutta eivät itse päätöksentekomenettelyssä mahdollisesti syntyviä virheitä. Juuri tältä osin ehdotuksen mahdollistama menettely poikkeaa tavanomaisesta hallinnollisesta menettelystä, eikä hallintomenettelyn sisältämiä velvoitteita ole laadittu edellä mainitusta lähtökohdasta käsin. Esimerkiksi normaali maksullinen muutoksenhaku hallinto-oikeuteen automaattisessa päätöksenteossa tapahtuneen virheen vuoksi ei turvaa asianmukaisesti rekisteröidyn oikeuksia.

3. Tietosuoja

3.1. Miten arvioitte tätä koskevaa kantaa?

Laissa tulee säätää erityisistä suojatoimista. (Millaisista?)

Perustelut ja muutosehdotukset:

Hallintomenettelyyn sisältyvät velvoitteet voivat joiltain osin toteuttaa samankaltaisia tavoitteita kuin yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 71 kohdassa mainitut suojatoimet. Yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämällä suojatoimilla on kuitenkin myös muita tavoitteita, joita ei ehdotuksessa ole nähdäkseni otettu riittävällä tavalla huomioon.

Yksi mahdollisuus sisällyttää yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämät asianmukaiset suojatoimet ehdotettuun säätelyyn on yleisen tietosuoja-asetuksen 36 artiklan tarkoittama ennakkokuuleminen. Tässä tarkoitettu käsittely näyttäisi joka tapauksessa edellyttävän yleisen tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukaisen vaikutustenarvioinnin tekemistä.

Ehdotetussa säätelyssä ei myöskään pyritä varmistumaan siitä, että rekisteröidyllä on jo menettelyn alkuvaiheessa tieto automaattisesta päätöksenteosta ja sen perusteista.

3.2. Tulisiko yleislakiin sisällyttää suojatoimia erityisiin henkilötietoryhmiin tai ns. valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tietoihin (esimerkiksi sosiaalihuollon tarve) liittyen?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Yleislakiin sisällytettävien suojatoimien tarpeellisuus on sidoksissa asian kokonaisratkaisuun. Mikäli ratkaisumalli rakennetaan siten, että kunkin viranomaisen osalta edellytetään erityissääntelyä, ei erityisistä henkilötietoryhmistä ole välttämättä tässä yhteydessä säädettävä. Yleisen tietosuoja-asetuksen reunaehdot tulevat kuitenkin kaikissa tilanteissa sovellettavaksi. Nähdäkseni tämä vaikuttaisi menettelynä raskaana. Jos tähän ratkaisumalliin kuitenkin päädytään, erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia suojatoimia ei ole välttämätöntä sisällyttää yleislakiin. Erityisiä henkilötietoryhmiä ja valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja koskevat suojatoimet voidaan tällöin sisällyttää erityislakeihin. Hyvänä puolena tässä mallissa voidaan pitää sitä, että säätely koskisi silloin nimenomaan kunkin viranomaisen käsittelemiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja.

Erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn mahdollistavaa yleisen tason säätelyä on hyvin haasteellista laatia siten, että suojatoimenpiteitä voidaan pitää asianmukaisina ja tosiasiallisesti rekisteröidyn oikeuksia suojaavina.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan g alakohdan edellyttämiä suojatoimia tässä ehdotetun säätelyn ei kuitenkaan voida katsoa sisältävän.

3.3. Muut huomiot tietosuojakysymyksistä:

Sääntelystä olisi käytävä selvästi ilmi, että kyse ei ole oppivasta päätöksenteosta.

Keskeistä on myös rekisteröidyn l. hallinnon asiakkaan oikea-aikainen informointi. Rekisteröidyn tulee saada tieto automaattisesta päätöksenteosta ja päätöksenteon perusteista heti menettelyn alussa. Tiedon on oltava rekisteröidylle myös helposti saatavilla. Rekisteröidyltä ei voida esimerkiksi edellyttää oma-aloitteista tiedon etsimistä viranomaisen sivuilta.

Myös muut tässä lausunnossa esittämäni huomiot esimerkiksi 4. kohdassa ovat tietosuojaa koskevia huomioita, vaikka niillä on yhtymäkohtia myös käsittelyn julkisuuteen.

4. Käsittelyn julkisuus ja läpinäkyvyys

4.1. Pidättekö ehdotettua lähestymistapaa oikeana?

Ei

Perustelut ja muutosehdotukset:

Ehdotettu menettely voi olla osa menettelytavoista, joilla pyritään varmistamaan käsittelyn avoimuuden toteutuminen. Kuten yllä käy ilmi, ehdotus ei kuitenkaan yksistään vastaa rekisteröidyn oikea-aikaiselle informoinnille asetettuja henkilötietojen suojaa koskevasta eurooppalaisesta sääntelystä seuraavia edellytyksiä. Kuten olen jo asian valmistelun aikaisemmassa vaiheessa todennut, rekisteröityä tulee informoida automaattisesta käsittelystä jo menettelyn alkuvaiheessa.

4.2. Kannatatteko lisätietojen antajaa koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 4 kohta)?

Ei

Perustelut ja muutosehdotukset:

Ainoastaan yhteystietojen antaminen päätöksenteon yhteydessä ei näyttäisi varmistavan asianmukaisella tavalla, että rekisteröidyllä on mahdollisuus keskustella päätöksestä vastuussa olevan tahon kanssa.

4.3. Kannatatteko automaattisesta käsittelystä ilmoittamista koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 5 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

Ehdotettu säännös on kannatettava. On kuitenkin huomattava, että viranomaisen on lisäksi sisällytettävä GDPR:n 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan edellyttämät tiedot rekisteröidyille. Ehdotettu säännös voi olla harhaanjohtava, sillä se sisältää ainoastaan osan tiedoista, joita viranomaisen on joko julkaistava tai muutoin toimitettava rekisteröidyille. Tämän voisi ratkaista muotoilemalla pykälä esimerkiksi seuraavasti:

Viranomaisen on julkaistava kuvaus [y §:ssä tarkoitetusta] hallintoasioiden automaattisesta käsittelystä. YLEISEN TIETOSUOJA-ASETUKSEN 13 ARTIKLAN 2 KOHDAN f ALAKOHDAN EDELLYTTÄMIEN TIETOJEN LISÄKSI kuvaukseen tulee sisältyä keskeiset tiedot asioiden automaattiseen käsittelyyn valikoitumisen edellytyksistä ja käsittelyn oikeudellisista perusteista.

Asioiden automaattiseen käsittelyyn valikoitumisen edellytykset näyttäisivät kuitenkin ainakin osittain sisältyvän yleisen tietosuoja-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan edellyttämiin tietoihin.

4.4. Kannatatteko ehdotusta hallintoasioiden automaattista käsittelyä koskevan kuvauksen julkaisemisesta?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

Rekisterinpitäjän on joka tapauksessa ilmoitettava yleisen tietosuoja-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaiset tiedot rekisteröidyille eli hallinnon asiakkaalle. Nämä tiedot on ilmoitettava rekisteröidyille silloin kuin henkilötietoja saadaan. Olisi perusteltua toimittaa rekisteröidyille myös muut ehdotetun säännöksen tiedot samassa yhteydessä.

4.5. Millaisia tietoja automaattista käsittelyä koskevaan kuvaukseen tulisi sisältyä?

Automattisesta käsittelyä koskevaan kuvaukseen tulee sisältyä yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämät tiedot. Ks. esim. yleisen tietosuoja-asetuksen 13 artikla 2 kohdan f alakohta. Kiinnitä tässä yhteydessä huomiota siihen, että vähimmäisreunaehdot toimitettaville tiedoille seuraa suoraan yleisestä tietosuoja-asetuksesta, eikä tästä ole asetuksen salliman kansallisen harkintamarginaalin puitteissa mahdollista poiketa.

4.6. Muut julkisuutta ja läpinäkyvyyttä koskevat huomiot

-

5. Muut huomiot

5.1. Muut huomiot ehdotetusta sääntelystä

-

TALUS ANU

Tietosuojavaltuutetun toimisto - Tietosuojavaltuutettu